

Әлеуметтік қамсыздандыру құқығындағы еңбек стажы, оның түрлері, есептеу, бекіту тәртібі

- 1. Еңбек стажының түсінігі, түрлері*
- 2. Еңбек стажына енетін жұмыс кезеңдері*
- 3. Зейнетақыны тағайындау үшін қажет стаждың болуын растау*

Еңбек стажының түсінігі, түрлері

Еңбек стажы – бұл зейнетақы төлеу кезінде есепке алынатын жұмыс пен өзге де қызмет кезеңдерінің қосынды ұзақтығы. Алайда, еңбек стажы тек ұзақтығымен ғана емес, сонымен қатар жұмыстың сипатымен және еңбек қызметі өткен жағдайлармен де (зияндылық, қауіптілік және т.б.) сипатталады.

Еңбек қызметінің ұзақтығына және сипатына қарай еңбек стажы жалпы, арнайы және үздіксіз болуы мүмкін. Еңбек стажын бұлайша түрлерге бөлу зейнетақының әртүрлі түрлерін тағайындауға сай келеді.

Еңбек стажының түрлері

Жалпы еңбек стажы

Арнайы еңбек стажы

Үздіксіз еңбек стажы

Зейнетақы тағайындау үшін еңбек стажын есептеу кезінде мыналар есепке алынады:

- 1) еңбек шарты(келісім-шарт) бойынша жеке және заңды тұлғалар ақы төлейтін жұмыс;*
- 2) әскери қызмет;*
- 3) құқық қорғау органдарындағы қызмет;*
- 4) мемлекеттік қызмет;*
- 5) кәсіпкерлік қызмет;*
- 6) I-топтағы, II-топтағы жалғыздікті мүгедекке және өзгенің жәрдем көрсетуіне мұқтаж жасына байланысты зейнеткерге, сондай-ақ 80 жасқа толған қарт адамдарға күтім жасаған уақыт;*

Зейнетақы тағайындау үшін еңбек стажын есептеу кезінде мыналар есепке алынады:

- 7) атом сынақтары, экологиялық апаттар салдарынан зардап шеккен не иммундық тапшылық вирусын жұқтырған не ЖҚТБ-мен ауыратындарға, 16 жасқа дейінгі мүгедекке күтім жасаған уақыт;*
- 8) жұмыс істемейтін анасының жас балаларды бағып-күткен, бірақ әрбір баласы 3 жасқа толғаннан аспайтын жалпы жиынтығы 12 жыл шегіндегі уақыт;*
- 9) қылмыстық жауапкершілікке негізсіз тартылған және қуғын-сүргінге ұшыраған, бірақ кейін ақталған азаматтардың қамауда болған, бас бостандығынан айыру және жер аудару орындарында жазасын өтеген уақыты;*
- 10) еңбекке жарамды азаматтардың бұрынғы КСРО-ның уақытша оккупацияланған аумағында және Ұлы Отан соғысы кезеңінде өздері басқа мемлекеттердің аумағына зорлықпен апарылған адамдардың (жасына қарамастан) сонда болған, фашистік концлагерьлерде (геттоларда және соғыс кезеңінде мәжбүрлеп ұстайтын басқа да орындарда ұсталған уақыты), егер аталған кезеңдерде бұл адамдар Отанға қарсы қылмыс жасамаса;*

Зейнетақы тағайындау үшін еңбек стажын есептеу кезінде мыналар есепке алынады:

- 11) жұмыс істемейтін соғыс мүгедектердің және оларға теңестірілген мүгедектердің мүгедек болған уақыты;*
- 12) бұрынғы кеңес мекемелерінің, Қазақстан Республикасы мекемелері мен халықаралық ұйымдардың қызметкерлері әйелдерінің (жұбайларының) шетелде тұрған кезеңі, бірақ жалпы алғанда 10 жылдан аспауға тиіс;*
- 13) офицерлік құрамдағы адамдар, прапорицктер, мичмандар және мерзімнен тыс атқаратын әскери қызметшілер әйелдердің мамандығы бойынша жұмысқа орналасу мүмкіндігі болмаған жерлерде жұбайларымен бірге тұрған кезеңі, бірақ 10 жылдан аспауға тиіс;*
- 14) Қазақстан Республикасының аумағындағы және одан тыс жерлердегі жоғары және орта арнаулы орта оқу орындарында, училищелерде, мектептерде және кадрлар даярлау, біліктілігін арттыру және қайта мамандандыру курстарында, аспирантурада, докторантурада және клиникалық ординатурада, сондай-ақ күндізгі жоғары және орта діни оқу орындарында оқу;*
- 15) әскерилендірілген күзетте, арнаулы байланыс органдарында және кен-құтқару бөлімдерінде олардың ведомстволық бағыныстылығына және арнаулы немесе әскери атағының болуына қарамастан;*
- 16) әлеуметтік сақтандыруға қаржы төлеген жағдайда өзге де жұмыс.*

Орталықтан зейнетақы тағайындау үшін еңбек стажын жеңілдікпен есептеу кезінде мыналар да есепке алынады:

- 1) ұрыс қимылдары кезеңінде майдандағы әскер құрамындағы, оның ішінде әскери борышын өтеу кезіндегі әскери қызмет, сондай-ақ ұрыс қимылдары кезеңінде партизан отрядтары мен құрамаларында болу, сондай-ақ әскери жарақат салдарынан емдеу мекемелерінде емдеуде болған уақыт – әскери қызметшілерге еңбек сіңірген жылдары үшін зейнетақы тағайындаған кезде осы қызметтің мерзімін есеп үшін белгіленген тәртіппен;*
- 2) әскери бөлімдеріндегі жұмыс, оның ішінде еркін жалдамалы құрам ретіндегі жұмыс және Ұлы Отан соғысы жылдарындағы қызмет – екі есе мөлшерде;*
- 3) Ұлы Отан соғысы жылдарында 1941 жылғы 8 қыркүйектен бастап 1944 жылғы 27 қаңтарға дейінгі қоршау кезеңінде Ленинград қаласындағы жұмыс – екі есе мөлшерде;*
- 4) 12 жастан бастап және одан үлкен жастағы азаматтардың 1941 жылғы 8 қыркүйектен бастап 1944 жылғы 27 қаңтарға дейінгі қоршау кезеңінде Ленинград қаласында болған уақыты – екі есе мөлшерде;*
- 5) Ұлы Отан соғысы кезінде басқа мемлекеттердің аумағына зорлықпен апарылған адамдардың сонда болған уақыты, фашистік концлагерьлерде (геттоларда және соғыс кезеңінде мәжбүрлен ұстайтын басқа да орындарда ұсталған уақыты), егер аталған кезеңдерде бұл адамдар Отанға қарсы қылмыс жасамаса – екі есе мөлшерде;*

Орталықтан зейнетақы тағайындау үшін еңбек стажын жеңілдікпен есептеу кезінде мыналар да есепке алынады:

- 6) заңсыз қылмыстық жауапқа тартылған және қуғын-сүргінге ұшыраған, кейіннен ақталған азаматтардың қамауда болған, бас бостандығынан айыру, жер аудару орындарында жазасын өтеу, бас бостандығын шектей отырып мәжбүрлеп еңбекке тартылған, арнаулы қоныстандыру орындарында ұсталған және психиатрлық мекемелерде мәжбүрлеп емдеуде болған уақыты – екі есе мөлшерде;*
- 7) Семей сынақ полигонына жапсарлас жатқан аудандардағы 1949 жылғы 29 тамыздан бастап 1963 жылғы 5 шілдеге дейінгі кезеңде жұмыс істеп, әскери қызмет атқару – үш есе мөлшерде; 1963 жылғы 6 шілдеден бастап 1992 жылғы 1 қаңтарға дейінгісі – бір жарым есе мөлшерде;*
- 8) алапеске және обаға қарсы мекемелерде, иммундық тапшылық вирусын жұқтырған немесе ЖҚТБ-мен ауырған адамдарды емдеу жөніндегі жұқпалы аурулар мекемелеріндегі жұмыс – екі есе мөлшерде; сот медициналық сараптама мекемелеріндегі және емдеу мекемелерінің патология-анатомиялық бөлімдеріндегі жұмыс – Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен жұмыс тізбесі бойынша бір жарым есе мөлшерде;*
- 9) толық навигациялық кезең ішінде су көлігіндегі жұмыс бір жыл істеген жұмыс үшін есептеледі;*
- 10) ведомстволық бағыныстылығына қарамастан, өнеркәсіптің маусымдық салалары кәсіпорындарындағы толық маусым ішіндегі жұмыс Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен тізім бойынша бір жылғы жұмыс стажына есептеледі.*

Құжаттардың жоқ болуының, сақталмауының себептерін екі негізгі топқа бөлінеді:

1. Әскери әрекеттермен, табиғат зардаптарымен, апаттарымен және өзге де төтенше жағдайлармен байланысты;

Бірінші жағдайда еңбек стажы және оның ұзақтығы белгілі бір кезеңде бір кәсіпорында, мекемеде, ұйымда немесе бір жүйеде бірге істеген жұмысы бойынша өтініш берушіні білетін кем дегенде екі куәнің әсеке көрсетулері бойынша анықталады.

2. Кәсіпорынның, мекеменің, ұйымның таратылуымен немесе өзге де себептер бойынша архив мәліметтерінің жоқ болуына байланысты.

Екінші жағдайда еңбек стажы және оның ұзақтығы бір кәсіпорында, мекемеде, ұйымда немесе бір жүйеде бірге істеген жұмысы бойынша өтініш берушіні білетін және аталған орында және аталған кезеңдегі өз жұмысы туралы құжаттарға ие кем дегенде екі күннің жеке көрсетулері бойынша анықталады.

Куәлардың көрсетулері бойынша анықталған еңбек стажының ұзақтығы зейнетақыны тағайындау үшін талап етілетін стаждың жартысынан аспауы тиіс.

Жекелеген азаматтарда, діни ұйымдарда, ферма (шаруа) қожалықтарында жеке еңбек қызметі жағдайында істелген жұмыс уақыты куәлардың көрсетулерімен дәлелденбейді.

Сонымен қатар, тіпті, жалпы еңбек стажын растайтын құжаттардың бар екендігіне қарамастан, жеңілдетілген жағдайларда және еңбек сіңірген жылдары үшін зейнетақы алу құқығын беретін жұмыстар да куәлардың көрсетулерімен дәлелденбейді.

Куәлардың көрсетулерімен анықталған жұмыс стажы зейнетақы алу құқығын анықтау кезінде де, сонымен қатар оның мөлшерін еңбек стажының ұзақтығына қарай есептеу кезінде де ескеріледі.